

Tízparancsolat

Lekció: 2Móz. 20.1-17, Mt. 5.17-20

2007. január 7.

Textus: 2Móz. 20.1-2

Gazdagrét

Mit kezdünk a Tízparancsolattal?

„*Akkor mondta el Isten mindezeket az igéket*” – olvassuk mintegy bevezetőként egy olyan bibliai szakasz kezdetén, amely az egyik legmeghatározóbb és legismertebb szerte a világon. Elevenítsük fel magunkban, *mikor*, azaz milyen körülmények között adta Isten Izraelnek a Tízparancsolatot! Mi az a történet, amibe beleékelve olvassuk azt a tíz igét, amelyre a zsidó-keresztény erkölcs mind a mai napig épül? Izrael megérkezett Mózes vezetésével a Sínai hegyhez, ahol Isten szövetséget köt népével. Miután bejelenti rájuk igényét, mennydörgés, villámlás, földrengés és kürtzengés közepette leszáll a hegyre, hogy kijelentse magát Mózesen keresztül a népnek, és átadja nekik a szövetség dokumentumát, a Tízparancsolatot. Figyelmeztette Mózeset és a népet, hogy senki sem mehet fel a hegyre, sőt, még csak a hegy szélét sem érinthetik. Izrael meg kell hogy tanulja, hogy Isten szent. Az Úr félelmetes megjelenése után a nép számára nem kérdés Mózes közvetítő és vezető szerepe. Ő felment a felhőbe, hogy Istennel szemtől szembe beszéljen, és akaratát közvetítse Izraelnek.

A mai vasárnapal kezdődően a Tízparancsolat magyarázásába kezdünk. Mielőtt azonban az egyes parancsolatokat vizsgálnánk, a szakasz bevezető sorai alapján keressük a választ az először talán meglepő, ám – titokban, vagy nyíltan - mégis sokakban megfogalmazódó kérdésre: mit kezdünk a Tízparancsolattal? Hogyan viszonyuljunk mi, 21. századi keresztények ehhez az ősi dokumentumhoz?

I. Ellenvetések és félreértések

Számos ellenvetés, kérdés, kétely és bizonytalanság fogalmazódik meg Jézus követőiben is. Vegyük számba ezek közül a legelterjedtebbeket, legyakoribbakat!

Nyilvánvaló, hogy a Tízparancsolat Európában ma már nem magától értetődő, megkérdőjelezhetetlen, általánosan elfogadott alapja sem az egyéni erkölcsnek, sem a társadalmi együttélésnek, mint egykor. Ugyanakkor számosan érvelnek amellett, hogy ez jól is van így. Számukra a Tízparancsolat – és minden hasonló, isteni igényű vallási és erkölcsi rend – elnyomó, kirekesztő, és éppen ezért félelmetes, valamint elutasítandó. Mi van azokkal, akik nem akarják az Urat imádni? Mi legyen azokkal, akik úgy döntenek, hogy bálványisteneket imádnak? Miért kellene és lehetne bárkinek is megtiltani, hogy a nyugalom napján dolgozzon, ha neki úgy tetszik? Hogyan jelenthetnénk ki ma, hogy két felnőtt együttélésének a férfi és nő közötti házasság az Isten szerint megkívánt formája? A parancsolatok egy jelentős része egyáltalán nem magától értetődő, és úgy tűnik, elboldogul a világ nélkülük is. Nem veszélyes-e, nem káros-e egy ilyen pluralista világban a Tízparancsolatot mint Isten kijelentett törvényét emlegetni? Nem vezet ez a legrosszabb fajta vallási intoleranciához, nem bélyegez ez meg, nem rekeszt ki embereket, akik még jószándékúak is lehetnek, csak éppen másképpen gondolkodnak? Nem kiskorúsít azáltal, hogy látszólag mindenről megmondja, mit gondoljunk, mit tegyünk, mit ne tegyünk, és, úgy tűnik, teret sem hagy a gondolkodásnak, önálló döntésnek? Nem a szabadság és a béke egyik legnagyobb ellensége minden isteni igénnyel fellépő rend vagy törvény, hiszen lényegéből adódóan nem adhat felmentést, ezért csak erőszakos és intoleráns lehet?

A másik – kimondott vagy éppen magunkba fojtott fenntartás – hogy a Tízparancsolat elavult, idejét múlt, irreleváns. Eljárt felette az idő, és ez nem csoda, hiszen több mint háromezer év alatt minden megváltozott. És miközben létezik ma egyfajta szellemi keresés,

amelybe belefér ősi bölcsességek előásása, kortársaink inkább vágnak olyan bölcsességre, ami nem sokra kötelez, semmint olyan egyértelmű, gyakorlati, húsba-, sőt életbevágó útmutatásra, mint amit a Tízparancsolatban olvasunk. Megváltozott a világ, hogyan lehetne hát aktuális egy ókori útmutatás az életre? Egyszerűen nem tűnik élhetőnek: hogyan szenteljük meg a nyugalom napját egy olyan társadalomban, egy olyan világban, ahol mindannyiunk élete folyamatosan függ gépek, rendszerek, emberek megállás nélküli munkájától? Hogyan tartjuk élhetőnek a „ne kívánd” parancsolatát, amikor gazdaságunk alapjai a megkívánásra, és az ebből eredő túlzott és fenntarthatatlan fogyasztásra épülnek? Mit kezdünk a „ne ölj” parancsával egy olyan világban, ahol a kereszténynek mondott népek jártak és járnak élen a háborúban?

És ezzel eljutunk a következő ellenvetésig. Tudniillik nemcsak elavultak, idejétmúltak Isten tízparancsolatbeli elvárásai, de betarthatatlanok is. Ki az, aki azt meri állítani, hogy teljességében megfelel ennek a magasra állított isteni mércének? Ki az, aki soha nem hágott át még egy szabályt sem? Márpedig ha ez így van, és senki sem tökéletes, hangoztatják a szkeptikusok, akkor hogyan meri bárki is venni annak felelősségét, hogy másokat akar a Tízparancsolatra tanítani, annak betartására rávenni? Hát nem szintiszta képmutatás és hazugság ez már a kezdetektől fogva? Ha a Tízparancsolat betarthatatlan, akkor vagy képmutatásba, vagy végzetes önhittségbe, esetleg kétségbeesésbe vezet. A képmutató, aki tudja hogy nem felel meg neki, de úgy tesz mások előtt, mintha ő erkölcsösebb lenne. A végzetesen önhitt az, aki nem látja, hogy nem tud megfelelni az isteni elvárásnak, önmagát is becsapja, és ezért visszataszító vallásos göggel viszonyul embertársaihoz. A kétségbeesett pedig az, aki tudja, hogy nem felel meg az isteni rendnek, de ezt a helyzetet nem bírja sem feloldani, sem elhordozni, hiszen tiszta lelkiismerettel, teljes szívből akarna engedelmeskedni Istenének. Mindezek alapján, ha a Tízparancsolat valóban nem tartható meg maradéktalanul, nem lenne jobb inkább az őszinteség nevében csendben hallgatni és lemondani róla? Ha úgyszemint tudjuk megélni, talán inkább ne is akarjuk. Keressünk mást, jobbat...

Végezetül, ennyi ellenvetéssel megtámogatva többen teológiai érveket is hoznak a Tízparancsolat félretétele mellett. Hát nem a szeretet vallása a miénk, amire Jézus Krisztus tanított? Sokan úgy tekintenek, teljesen tévesen, az Ószövetségre, mint a törvény, az Újszövetségre, pedig, mint a megbocsátás és kegyelem könyvére. Azt mondják, hogy az Ószövetség Istene a törvény Istene, kemény, szigorú, sőt, kegyetlen, haragja kiárad azokra, akik nem tartják be parancsolatait, míg az Újszövetség Istene a szeretet Istene. Eljött Jézus Krisztus, meghalt és feltámadt, megváltott minket a törvény ítéletétől, a törvény átkától, nekünk ajándékozta az örök élet ígését és elhozza majd azt a napot, azt a világot, amiben semmi gonosz nem lesz, csak szeretet. Nem kellene mindezek fényében elfeledni a Tízparancsolatot? Nem valamiféle visszalépés a Tízparancsolat tanulmányozása és megfontolása az újszövetségi kijelentéshez képest? Nem zuhanunk vissza egyfajta törvényeskedésbe ahelyett, hogy megamradnánk krisztusi szabadságunkban?

Látjuk hát, hogy nincs könnyű dolga annak ma, aki megpróbálja a Tízparancsolatot komolyan venni, és Isten ma is élő és aktuális Igéjeként megérteni és annak engedelmeskedni. Minden oldalról támadások, ellenvélemények, kételyek. Mindeközben azonban még egy jelenségre rá kell mutatnunk. Tudniillik mindezek a kételyek, tiltakozások, jó- vagy kevésbé jószándékú megközelítések valaminek egyértelmű jelét adják. Nevezetesen annak, hogy nincs mérce, nincs rend, nincsenek állandó és biztos értékek a mai nyugati társadalmakban. És ezt sokan érzik, sőt, sokan, megkockáztatom, egyre többen hiányolják. Egy hihetetlenül gyorsan változó, már a tegnapit is réginek, ósdinak mondó, széthulló világban megnövekszik a vágy valami biztos rend iránt. Részben ez az oka annak, hogy Nyugat Európában hódít az iszlám. Törvényeivel egyértelmű rendet követel. Ilyenfajta rendet, biztonságérést hozhat egy diktatúra is. De mennyivel jobb, ha ezek helyett a kegyelmes Isten életre szóló útmutatása, a Tízparancsolat jelöli ki azt a teret, amely védelmében igaz szabadságot találhat az ember!

II. Isten törvénye Isten történetében

Ahhoz, hogy a fenti ellenvetésekre és félelmekre valós és kielégítő választ kapjunk, meg kell hallanunk a Tízparancsolat bevezető sorát: „*Én, az Úr vagyok a te Istened, aki kihoztalak téged Egyiptom földjéről, a szolgaság házából.*” Az, aki a törvényt adja, azonos azzal, aki Izraelt megszabadította rabszolgaságból. Isten szabadítást véghezvivő történetének része a szövetségekötés és a törvényadás. A Tízparancsolatot úgy olvassuk, mint ami része annak a nagyobb történetnek, ahogyan Isten kihozta népét Egyiptom hatalmából, vezeti őket a pusztában az általa ígért cél, egy önálló ország felé. Isten törvénye Isten történetének keretében adatik, és ez az összekapcsolás teljesen egyedi a korabeli társadalmak életében. Mi ennek a jelentősége?

A Tízparancsolat, hasonlóan Isten szabadító tettehez, Isten kegyelmének ajándéka. Amint Isten kegyelme mutatkozott meg a szabadításban, hasonlóan Isten irgalma jelenik meg abban, hogy útmutatást ad megszabadított népének az életre. Magának váltotta meg őket a halálból, kegyelemből, eléjük adja hát – szintén kegyelemből - hogy hogyan éljenek ebben az ajándékba kapott, új szabadságban. A Tízparancsolat, formája szerint, nem is igazán törvénykönyv, hiszen nincsen benne kifejtve, hogy mi történik, ha valaki áthágja a parancsolatokat, mint ahogy a parancsolatok sincsenek lebontva az élet minden helyzetére. Sokkal inkább útmutatásról van szó, amely minden korban és helyzetben újabb és újabb magyarázatot igényel. Védelem, amelyet a szabadító Istentől kap a megszabadított nép, hogy megmaradjon az Isten szerinti új életben. Éppen ezért sohasem idejétmúlt, vagy irreleváns. Nem ajánl olyan magabiztosságot, amelynek fényében Isten népe mindig minden helyzetben pontosan tudja, mit kell tennie. De egyértelműen kijelöli és mutatja az utat, amely az Istentől való élet megtartására vezet.

Ez a megközelítés azt is megerősíti, hogy *a törvénynek (Tízparancsolatnak) mindig személyes vonatkozása van.* Isten nem arra hívja a népét, hogy az vakon engedelmességen egy törvénykönyvnek, amely személytelen, sőt, egy idő után az élet felé kerül, és elnyomóvá, megnyomorítóvá válik. Sajnos ez újra és újra megtörtént Isten törvényével az ember kezei között, de meg kell látnunk, hogy Isten a Tízparancsolaton keresztül önmaga iránti engedelmességre hív, és nem a halott betű önmagáért való betartására. Az engedelmisség elsősorban arra a szabadításra adott válasz, amit Isten elvégzett népe életében.

A történet, amelynek részeként a törvényadásról olvasunk azt is világossá teszi, hogy *nem a Tízparancsolat által lesz valaki Isten népének, a szabadítás közösségének a tagjává.* A törvény annak adatik, akit Isten megváltott. Éppen ezért Isten megszabadító tette nélkül valóban teljesíthetetlen, személytelen és könnyen elnyomóvá lesz. Isten népének fontos tudni, hogy Isten megváltó, szabadító cselekedet által hívja életre és tartja fent az ő népét. A törvénynek mindig ebben a szabadításban kell gyökereznie. Így – Isten nagyságos dolgainak hirdetésével párhuzamosan – a Tízparancsolat által formált élet is bizonyágtétel lesz a szabadító Istentről. Megszabadított a bűn és halál hatalmából, hálából élünk hát akarata szerint, és ezzel az élettel bemutatjuk a szabadító Isten ennek a rendet és biztonságot szomszédjaink világnak.

„*Én, az Úr vagyok a te Istened, aki kihoztalak téged Egyiptom földjéről, a szolgaság házából.*” Ha meghalljuk és megértjük a Tízparancsolat e bevezető mondatának jelentőségét, ha Isten törvényét a fentiek fényében Isten szabadítása történetének a szerves részeként látjuk, világossá lesz, hogy a Tízparancsolat sem nem kirekesztő – hiszen azokat szólítja, akik átélték a szabadítást; sem nem elavult – hiszen ha a Tízparancsolat a teremtő útmutatása az életre, akkor ez mérhetetlenül több, mint ha pusztán egy háromezer éves dokumentum lenne előttünk; és nem is képmutatásra, vagy önhittsége sarkalló, hiszen – még ha valóban nem is felelünk meg elvárásainak maradéktalanul – a szabadító Isten szabadságot is ad az

útmutatáshoz. Végezetül azt kell megvizsgálnunk, hogyan viszonyoljunk a Tízparancsolathoz mint Jézus Krisztus megváltottjai és követői? Még ha nem is kell tartanunk mindattól, amit sokan ellenvetésként megfogalmaznak, de vajon szükségünk van-e nekünk keresztényeknek a Tízparancsolatra?

III. Isten törvénye Krisztus népében

Jézus szavai egyértelművé teszik, hogy eljövetele nem függeszti fel, nem szünteti meg a Tízparancsolat érvényességét. Nem azért jött, hogy eltörölje, hanem hogy betöltse a törvényt, mondja. Sőt, követőinek azt mondja, hogy az ő igazságuk messze felül kell hogy múlja az írástudók és farizeusok igazságát, azokét, akik a törvény tanulmányozásával és tanításával töltik minden idejüket. Hogy ez mit jelent, kiderül abból, ahogyan Jézus magyarázza a Tízparancsolatot a Hegyi Beszédben: „*Hallottátok, hogy megmondatott a régieknek: Ne ölj! ... Én pedig azt mondom nektek, hogy aki haragszik atyjafiára, méltó arra, hogy ítélkezzenek felette.*” (Mt. 5.21-22) „*Hallottátok, hogy megmondatott: Ne paráználkodj! Én pedig azt mondom nektek: aki kívánsággal tekint egy asszonyra, már paráznaságot követett el vele a szívében.*” (Mt. 5.27-28). Jézusnak e szavai világossá teszik, hogy mit ért az alatt, hogy nem jött a törvényt eltörölni, hanem betölteni. Nem a törvény betűje, hanem a lelke az, amit tanítványai elé ad. Igen, mondhatjuk, hogy mindez összefoglalható és benne is van a szeretet nagy parancsában: „*Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből! ... Szeresd felebarátodat, mint magadat!*” (Mt. 22.37-39). És igaz, amit Augustinus egyházatyja mondott: Szeress, és tégy, amit akarsz. Mert a törvény betöltése valóban a szeretet. De az Isten akarata nem oldódik fel egy rosszul, hamisan értelmezett szeretetben. Nem mondhatja azt például egy házasságban élő ember, hogy most már más szeretek, és ezért hűtlen lehetek a páromhoz. A szeretet nagy parancsolatára elhívott krisztusi ember úgy kell tekintse a Tízparancsolatot, mint ami utat mutat neki abban, hogyan éljen a megváltott életben, amit Jézus Krisztusban kapott. A Tízparancsolat útmutató számunkra Krisztus követésében. Ezen a ponton kell meglátnunk a Tízparancsolat másik hasznát az életünkben.

Amennyiben Isten szeretetparancsát, vagy Jézus Tízparancsolat magyarázatát olvassuk, és őszintén odaállunk ezek mércéje elé, szembesülnünk kell azzal, hogy a törvény megítél. Ezen a ponton lesz számunkra, Pál apostol szavaival élve, „*Krisztusra vezérlő mester*” (Gal. 3.24, Károli). A törvény, azzal hogy elítél bennünket, azaz bűneink miatt ítéletet és kárhozatot hirdet felettünk, elvezet az Úr Jézus Krisztushoz. Ahhoz a Jézushoz, ártatlan és tökéletes lévén, helyettünk elhordozta a törvény ítéletét a kereszthalálában, hogy számunkra az ítélet alóli felmentést, a bocsánatot és a szabadságot megszerezze. Hasonlóan Isten tettehez Izraellel, számunkra is első Isten szabadításának elfogadása, átélése, hogy azután a megszabadított életben útmutató legyen számunkra a törvény. De útmutató csak akkor lesz, ha előtte elítélte, valamint Jézus Krisztus szabadításához vezette el minket.

Adjunk hát hálát Istennek a Tízparancsolatért, kijelentett akaratáért, a benne megnyilvánuló kegyelemért és szeretetért. Valljuk bátran a magunk örökségének az Istentől származó tíz igét! Amen!